

Prvo opazovanje uhatega škrjanca *Eremophila alpestris* v Sloveniji

First observation of the Horned Lark *Eremophila alpestris* in Slovenia

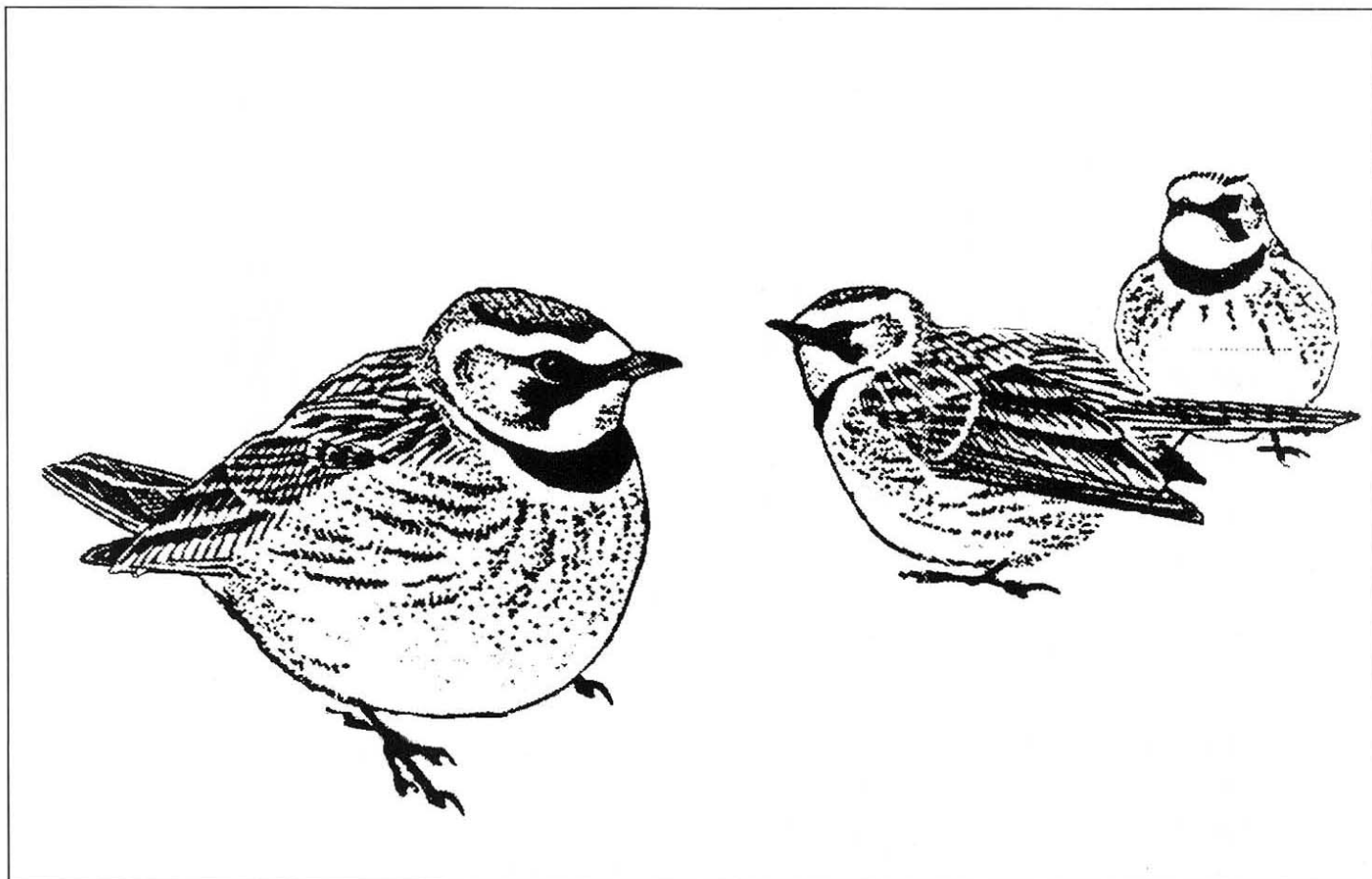
Tomi TRILAR

OKOLIŠČINE OPAZOVANJA

Pozno popoldne 23. septembra 1994 sem se peljal iz Kranja po stari cesti v Ljubljano. Na peščenem parkirišču na Jeprci pri Medvodah (347 m n. m., UTM: VM51, Atlas Slovenije: 106-A3, 46 (09'30" N, 14 (26'10" E) sem ob lužah zagledal tri škrjancem podobne stopicajoče ptice. Le bežen pogled je zadoščal za ugotovitev, da to niso ne poljski ne čopasti škrjanci, kot je to običajno, in že sem odbrzel mimo. Premišljevanje in prelistavanje škrjančjih podob v mislih me je zaposlilo do Medvod, kjer sem obrnil in se odpeljal nazaj. Hrošča sem ustavil v zavetju lipe in se škrjancev

lotil z daljnogledom. Kar sem videl, me je sicer razveselilo, ugotovitev, da s seboj nimam fotoaparata in da sonce že izdajalsko leze za hribe, pa niti najmanj.

Že med prelistavanjem podob škrjancev mi ni dala miru črna lisa na prsih. Skozi daljnogled se je črna lisa izkazala za komat. Vse tri ptice so imele črno liso od kljuna do očesa, ki se je nadaljevala v rogelj, zasukan navzdol proti komatu, in na vrhu glave neizrazito nazaj obrnjeno črno podkev, ki je razmejevala svetlo perje na obrazu od rjavega na glavi. Eden od osebkov je imel rahlo nakazana ušesca v nadaljevanju podkve, druga dva pa ne. Svetlejšje perje med črninami komata,

obrazne maske in podkvijo je imelo rahel rumenkast nadah. Na osnovi naštetega sem vse tri opazovane osebkke prepoznal za uhate škrajnce *Eremophila alpestris*. Vsi trije osebki so ves čas stopicali sem in tja po peščenem parkirišču. Vsakič, ko je mimo pribrazil avtomobil, so odstopicali za kak meter stran od blatnih luž na robu asfalta, se obrnili in spet odstopicali proti lužam. Ker so si avtomobili sledili drug za drugim, so se ves čas približevali sedaj eni, potem spet drugi luži in se od njih oddaljevali. Zgolj bežno sem še pogledal v ključ (JONSSON 1992), ki je potrdil mojo določitev, in pohitel sem proti Ljubljani.

Ob opazovanju in tudi ob kasnejši omembi opazovanja sodelavcu Daretu Šeretu nekaj dni kasneje se nisem zavedal, da sodi opazovanje v kategorijo "prvo do tretje opazovanje v Sloveniji". Zato si nisem zapisal podrobnejšega opisa v terensko beležnico, niti si nisem narisal skice. Kljub temu sem naslednje jutro, ko sem se od doma peljal proti Ljubljani, že veselil Jeprce in morebitnega ponovnega srečanja z uhatimi škrajnci. Škrajncev seveda ni bilo več, morda prav zato, ker sem imel s seboj fotoaparatus in tudi dovolj časa za opazovanje.

KOMENTAR

Slikoviti uhati škranec *Eremophila alpestris* je široko razširjena holarktična vrsta z majhnim neotropskim disjunktним arealom v Andih (CRAMP 1988, HAGEMELER & BLAIR 1997). Zaradi kompleksne variabilnosti vrste je danes poznanih več kot 40 podvrst (GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER 1985). Podvrsta *E.a.flava* gnezdi ob obali arktičnega morja v fenoskandijskih gorah, *E.a.brandti* v stepah vzhodno od reke Volge. Najbližje Sloveniji je razširjena podvrsta *E.a.balcanica*, ki gnezdi v visokogorju južnih Karpatov, v Grčiji in na Balkanu, kjer seže skoraj do Jadranske obale. V Afriki se pojavlja izolirana populacija *E.a.atlasi* v Maroku. Poznamo še nekaj podvrst, omejenih na Azijo, in celo kopico podvrst v Severni Ameriki (CRAMP 1988, GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER 1985,

HAGEMELER & BLAIR 1997).

Medtem ko južne populacije migrirajo le vertikalno in prezimujejo v nižinah ob vznožju gora, kjer gnezdi, se severne populacije selijo (GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER 1985, CRAMP 1988, HAGEMELER & BLAIR 1997). Tako skandinavski in ruski uhati šktjanci (podvrsta *flava*) prezimujejo v Zahodni in Srednji Evropi (HAGEMELER & BLAIR 1997). V Srednji Evropi redno prezimujejo v jugovzhodni Poljski, na Slovaškem in v južni Nemčiji (GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER 1985). Južneje občasno prezimujejo še na Madžarskem (ANDRÁS 1984, GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER 1985), v vzhodni Avstriji in zelo redko v zahodni Avstriji (GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER 1985). Posamezna jesenska in zimska opazovanja pa so znana iz Švice (WINKLER 1984, GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER 1985), Italije (PARODI 1987) ter celo z Malte (SULTANA & GAUCI 1982).

Oglejmo si zabeležena opazovanja iz zadnjih dvajsetih let pri naših sosedah. V Avstriji je bil uhati škranec opazovan 26. julija 1980 v Karnijskih Alpah med Porzejem in Hochweißsteinom (Tirolska), 8 osebkov so opazovali 22. januarja 1985 pri Bärndorf/Paltentalu (Štajerska), od 1 do 3 osebkke od 21. do 27. januarja 1987 na Neuheiligenkreuzu (Gradiščansko), en odrasel osebek pa 24. januarja 1987 na Heiligenbrunu (Gradiščansko) in od 7. do 13. februarja 1987 na Althofnu pri Passeringu (Koroška) (vse RANNER et al. 1995) ter dva osebka 13. februarja 1991 pri Sittendorfu (Spodnja Avstrija) (LABER & RANNER 1997). V Italiji je bila 14. in 15. novembra 1987 opazovana in kasneje ujeta samica v Lisertu ob izlivu reke Timave (Monfalcone) (KRAVOS & PARODI 1989).

Obstaja tudi navedba o 1 primerku *E.a.balcanica*, ki naj bi bil iz Ljubljane (marec 1980) in ga hranijo v Naravoslovnem muzeju v Pordenonu (PARODI 1987). Vendar pa se je izkazalo, da gre za napako pri objavi in primerek dejansko izvira iz Turčije (PARODI ustno).

Opazovanje v Sloveniji je torej naključno, daleč zunaj rednih selitvenih poti in običajnega zimskega areala, toda ne

povsem nepričakovano. Čas opazovanja, 23. september, je čas jesenske selitve uhatega škrjanca, ki se začne ob prvem slabem vremenu sredi avgusta in se konča konec septembra (CRAMP 1988). Zaradi okoliščin opazovanja podvrsta ni bila določena, vendar bi iz navedenih podatkov lahko sklepali, da opazovani osebki pripadajo podvrsti *E.a.flava*.

LITERATURA

ANDRÁS, K. (1984): Magyarországi madarainak névjegyzéke. Akadémiai Kiadó, Biologia Tanulmányok 11: 61.

CRAMP, S. (ed.) (1988): Handbook of the Birds of Europe, The Middle East and North Africa: The Birds of the Western Palearctic. Vol. V: Flycatchers to Thrushes. Oxford University Press, Oxford.

KRAVOS, K. & R. PARODI (1989): Attività di inanellamento nella provincia di Gorizia del 1987. Fauna 1: 112-116.

GLUTZ VON BLITZHEIM, U.N. & K.M. BAUER (ed.) (1985): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 10/I: Passeriformes (1. Teil). AULA-Verlag, Wiesbaden.

HAGEMELER, E.J.M. & M.J. BLAIR (ed.) (1997): The EBBC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T & A D Poyser, London.

JONSSON, L. (1992): Birds of Europe. Christopher Helm (Publishers) Limited, London.

LABER, J. & A. RANNER (1997): Nachweise seltener und bemerkenswerter Vogelarten in Österreich 1991-1995. 2. Bericht der Avifaunistische Kommission von BirdLife Österreich. Egretta 40(1): 1-44.

PARODI, R. (1987): Catalogo della collezione ornitologica del Museo Friulano di Storia Naturale - I. Edizioni del Museo Friulano di Storia Naturale Udine, Pubblicazione n. 31: 94.

RANNER, A., J. LABER & H.-M. BERG (1995): Nachweise seltener und bemerkenswerter Vogelarten in Österreich 1980-1990. 1. Bericht der Avifaunistische Kommission von BirdLife Österreich. Egretta 38(2): 59-98.

SULTANA, J. & C. GAUCI (1982): A new guide to the birds of Malta. The Ornithological Society Malta, p. 113.

WINKLER, R. (1984): Avifauna der Schweiz, eine kommentierte Artenliste. I. Passeriformes. Der Ornithologische Beobachter 5: 12.

POVZETEK

Pozno popoldne 23. septembra 1994 je avtor opazoval tri uhate škrjance *Eremophila alpestris* ob lužah na peščenem parkirišču na Jeprci pri Medvodah. Glede na razpoložljive podatke je to prvo opazovanje te vrste v Sloveniji, kar je na osnovi opisanih značilnosti teh ptic potrdila tudi Komisija za redkosti.

SUMMARY

On September 23rd 1994, three Horned Larks *Eremophila alpestris* were observed in a shallow puddle at sandy parking place in the Jeprca area near Medvode. According to the available data, this is the very first observation of this species in Slovenia and has been on the basis of the described characteristics confirmed by the national Rarities Committee.

Dr. Tomi Trilar, Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, 1001 Ljubljana